

เดล (Dale, 1969 : 107) ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอนออกเป็น 11 ประเภท ตามระดับของประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้รับ ดังนี้

- 1) ประสบการณ์ตรง (Direct Purposeful Experience)
- 2) ประสบการณ์จำลอง (Constrived Experience)
- 3) ประสบการณ์นาฏการ (Dramatized Experience)
- 4) การสาธิต (Demonstrations)
- 5) การศึกษานอกสถานที่ (Field Trips)
- 6) นิทรรศการ (Exhibition)
- 7) โทรทัศน์ (Educational Television)
- 8) ภาพยนตร์ (Motion Pictures)
- 9) ภาพนิ่ง การบันทึกเสียง วิทยุ (Still Picture Recordings, Radiol)
- 10) ทัศนสัญลักษณ์ (Visual Symbols)
- 11) วจนสัญลักษณ์ (Verbal Symbols)

นอกจากนี้ เดล (Dale, 1969 : 8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อการสอนไว้ ดังนี้

1) สามารถส่งเสริมความเข้าใจอันดี และสร้างความเห็นอกเห็นใจระหว่างนักเรียนกับนักเรียนในชั้นได้

2) ทำให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ประสงค์ได้

3) ทำให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาวิชาที่เรียนตรงกับความต้องการ เห็นผล

ทำให้เพิ่มแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ยิ่งขึ้น

4) ให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้แปลก ๆ ใหม่ ๆ หลายด้านแก่ผู้เรียน

5) ทำให้การเรียนรู้มีความหมาย ทำให้ผู้เรียนมีระดับสติปัญญาแตกต่างกันมาก ๆ เข้าใจ

เนื้อหาวิชาที่เรียนเช่นเดียวกัน

6) เข้าใจให้ผู้เรียนนำเอาความรู้ที่เรียนไปใช้อย่างมีความหมาย

7) ทำให้ผู้เรียนมีปฏิกริยาย้อนกลับ ซึ่งช่วยให้ทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพียงใด

8) ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สมบูรณ์ เกิดมีสิ่งกัปที่ถูกต้องและมีความหมาย

9) ช่วยขยายและเพิ่มพูนรอบเรตของประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และ

ช่วยให้จดจำได้เร็วและแม่นยำขึ้น โดยไม่ต้องอาศัยคำอธิบาย

สื่อการเรียนการสอนมีคุณค่าทั้งแก่ผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งจันทร์ฉาย เตมียาการ (2533

อ้างถึงใน ซีรพงศ์ แก่นอินทร์, 2537 : 142-143) ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอน
ต่อผู้สอน ว่ามี 5 ประการ ดังนี้

- 1) ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอน ทั้งด้านแรงงานและเวลา
- 2) ทำให้ผู้สอนสนุกสนานไปกับการสอน
- 3) เมื่อผู้สอนเห็นคุณค่าของสื่อ ก็จะเป็นแรงผลักดันให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการผลิต
อุปกรณ์ ค้นคว้าหาวิธีการใหม่ ๆ ตลอดจนเป็นผู้เฝ้าหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ
- 4) ครูที่พูดไม่เก่งจะมีความเชื่อมั่นในการสอนมากขึ้น เพราะการเรียนการสอน จะไม่ใช่ครู
เป็นผู้พูดคนเดียวอีกต่อไป

5) ช่วยให้ผู้สอนมีโอกาสร่างประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจน
สามารถนำประสบการณ์แปลก ๆ นอกชั้นเรียนมาเสนอผู้เรียนได้เสมอ

ส่วนคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนต่อผู้เรียนนั้น ก็ตามันท์ มลิตทอง (2531 อ้างถึงใน
ซีรพงศ์ แก่นอินทร์, 2537 : 143) ได้สรุปไว้ว่ามี 6 ประการ คือ

- 1) เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิด
ความเข้าใจเนื้อหาที่ยุ่ยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้น และสามารถช่วยให้เกิด
ความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้อง
- 2) ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกสนานไม่เบื่อหน่าย
ในการเรียน
- 3) ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน
- 4) ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น
- 5) ช่วยสร้างเสริมลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้
- 6) ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 29-30) ได้ให้หลักในการเลือกสื่อการเรียน
การสอนแก่ครู ดังนี้

- 1) ครูควรคำนึงถึงสื่อการเรียนการสอนที่จะนำมาใช้นั้นต้องให้หรือเท็จจริงที่จะทำ
ให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดถูกต้อง
- 2) ในด้านเนื้อหาของสื่อการเรียนการสอน ครูต้องคำนึงถึงคุณค่าทางการเรียนรู้เป็น
สำคัญ
- 3) สื่อการเรียนการสอนที่จะนำมาใช้นั้นต้องเหมาะสมกับอายุ สติปัญญา และประสบการณ์
ของผู้เรียน

4) ครูควรตระหนักถึงผู้ใช้อุปกรณ์ เพราะสื่อการเรียนการสอน ผู้เรียนควรใช้มากกว่าผู้สอน

5) ครูควรศึกษาคู่มือประกอบการสอนก่อน เพราะภายในคู่มือจะบอกเนื้อหาไว้โดยย่อสำหรับผู้สอน

6) ต้องคำนึงถึงสื่อการเรียนการสอนที่จะนำมาใช้นั้นจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิด วิพากษ์วิจารณ์ และก่อให้เกิดกิจกรรมร่วมกันในการสอน

7) คำนึงอยู่เสมอว่าสื่อการเรียนการสอนนั้น ๆ จะช่วยสร้างปัญหาหรือช่วยแก้ปัญหาอย่างไรบ้างหรือไม่

8) ต้องรู้จักเก็บรักษาสื่อต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพดี และใช้จนที่สุด

ส่วนเบียร์ทงส์ แก่นอินทร์ (2537 : 143) ได้สรุปหลักการเลือกสื่อการเรียนการสอนตามหลักของเดวิส (Davies, 1981) ให้น่ามีหลักการเลือก ดังนี้

- 1) สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน
- 2) เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ ให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด
- 3) เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
- 4) เป็นสื่อที่สะดวกในการใช้ มีวิธีการใช้ที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินไป
- 5) เป็นสื่อที่มีคุณภาพดี
- 6) มีราคาไม่แพงจนเกินไป

นอกจากนี้ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 31) ได้เสนอวิธีปฏิบัติของครูในการนำสื่อการสอนมาใช้ ดังนี้

1) สำรวจอุปกรณ์แต่ละชิ้นว่าอยู่ในสภาพที่จะนำมาใช้สอนได้ทันทีหรือไม่ ถ้าพบว่ามีส่วนที่ขาดหรือเสียนกลางไม่ชัดเจน ครูต้องรีบแก้ไขให้เรียนหรือยกก่อนนำไปใช้

2) ศึกษาเรื่องราวและทดลองวิธีใช้แต่ละอย่างก่อนนำมาใช้สอนในชั้นเรียน ครูจะต้องทราบถึงความมุ่งหมายในการนำมาใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

3) มอบหมายให้นักเรียนไปอ่านเรื่องที่ครูจะสอนในช่วงโฆษณามาก่อนหน้า เมื่อนักเรียนได้เป็นอุปกรณ์ที่นำมาใช้ประกอบการสอนเรื่องที่ตนได้อ่านมาแล้วก็สามารถเชื่อมโยงเรื่องที่เป็นนามธรรมกับสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้อย่างถูกต้องจะเป็นการช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนได้ดีขึ้น

4) ครูต้องเตรียมบทเรียนร่วมกับนักเรียนในบางโอกาส เช่น กำหนดหัวข้อไว้สำหรับให้นักเรียนอภิปราย โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มมาอภิปรายประกอบกับการใช้สื่อการสอนที่ครูจัดเตรียมไว้ และให้นักเรียนกลุ่มอื่นตั้งปัญหาซักถาม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2526 : 246-249) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการใช้สื่อ การเรียนการสอนไว้ว่ามี 4 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1) การใช้สื่อรื้อนำเข้าสู่บทเรียน การใช้สื่อในขั้นนี้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียนที่กำลังจะเรียน การใช้สื่อจึงมิได้เน้นเนื้อหาที่เจาะลึกลงเป็นเนื้อหาที่แท้จริง แต่จะเป็นสื่อที่แสดงถึงเนื้อหากว้าง ๆ หรือเนื้อหาที่เคยได้แสดงไว้แล้วในครั้งก่อน ๆ สื่อที่จะใช้ในขั้นนี้ต้องเป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอและใช้เวลาอันสั้น สื่อที่ใช้ อาจเป็น แผนภูมิ รูปภาพ บัตรปัญหา เป็นต้น

2) การใช้สื่อรื้อประกอบกิจกรรมการเรียนหรือขั้นดำเนินการสอน ขั้นนี้เป็นขั้นที่สำคัญต่อการเรียนรู้ เพราะหากครูได้กำหนดแบบการสอนไว้ ขั้นนี้ก็จะเป็นขั้นที่จะให้ความรู้ทั้งหมดทั้งปวงแก่ผู้เรียน และเป็นการให้เนื้อหาโดยมีวัตถุประสงค์ที่ระบุแน่ชัดลงไปด้วย ในขั้นตอนนี้ อาจจะต้องมีการใช้สื่อหลายอย่างร่วมกัน ซึ่งเรียกว่า สื่อประสม ถ้าหากเป็นการสอนแบบบรรยาย สื่อก็จะต้องเรียงลำดับก่อนหลังไว้ แต่ถ้าเป็นกลุ่มกิจกรรมหรือศูนย์การเรียนเป็นรายบุคคล ก็จะต้องจัดแยกสื่อการสอนไว้เป็นกลุ่ม ๆ การใช้สื่อแต่ละครั้งต้องถูกต้องและชัดเจน สื่อที่ใช้ในขั้นนี้ ได้แก่ แผนภูมิ บัตรคำ บัตรประโยค กระดานดำ สไลด์ ภาพ ชุดการสอน บทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น

3) การใช้สื่อในขั้นวิเคราะห์ และมีกปฏิบัติ ในขั้นนี้ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง ฉะนั้นสื่อในขั้นนี้จะต้องเป็นสื่อที่เป็นประเด็นปัญหาให้ผู้เรียนได้ขบคิดเพื่อหาทางนำเอาทฤษฎีมาแก้ปัญหา สื่อที่ควรจะนำไปใช้สำหรับขั้นนี้ ได้แก่ บัตรคำถาม สมุดแบบฝึกหัด ประเด็นปัญหาภาพสถานการณ์ ชุดการสอนกลุ่มกิจกรรม บทเรียนสำเร็จรูป ชุดการสอนรายบุคคล เป็นต้น ในขั้นนี้ควรให้ผู้เรียนเป็นผู้ใช้สื่อให้มากที่สุด

4) การใช้สื่อรื้อสรุปบทเรียน สื่อที่จะนำมาใช้ในขั้นนี้จะต้องจัดทำสรุปเนื้อหาให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด และใช้เวลาน้อย สื่อที่ควรนำไปใช้ได้แก่ แผนภูมิ แผ่นป้ายผ้าคำศัพท์ แถบประโยค แผ่นโปสเตอร์ สไลด์ เป็นต้น กิจกรรมในการสรุปบทเรียนนี้ครูและนักเรียนอาจเป็นผู้สรุปได้ทั้ง 2 ฝ่าย

นอกจากนี้ ได้มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครูด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

กรัณย์ เสงพานิช (2528 : 98) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 ตามการรับรู้ของตนเอง ในด้านการสอนพบว่า ครูประถมศึกษารับรู้พฤติกรรมการสอนของตนเองในด้านการใช้สื่อโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก

ดิเรก สุรนัย (2529 : 109-114) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนคณิตศาสตร์ของครู
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอหัวไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พฤติกรรมการใช้สื่อ
 การสอนในการเรียนการสอนที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ ครูใช้กระดานดำและชอล์ค ส่วนการใช้สื่อ
 ในการจัดตกแต่งห้องเรียน พฤติกรรมที่ครูใช้มากที่สุดคือ ครูตกแต่งห้องเรียนโดยการใช้แผนภูมิ
 แสดงสิ่งต่าง ๆ เช่น สูตรคูณ กฎ ฯลฯ

วิโรจน์ เลิศพงษ์ (2530 : 112-116) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนคณิตศาสตร์ของครู
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียง
 พบว่า ครูที่สอนในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์และครูที่สอนในโรงเรียนที่มี
 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์มีพฤติกรรมด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับ
 ปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูที่สอนใน
 โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์กับครูที่สอนในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทาง
 การเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ พบว่า พฤติกรรมด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุรัตน์ชัย ชัยมีเขียว (2531 : 62-64) ได้ศึกษาความต้องการด้านการนิเทศการศึกษาของ
 ครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ครูต้องการได้รับการนิเทศ
 ด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับสูง

สุกีร์ เตระเอนก (2532 : 182) ได้ศึกษาสภาพการจัดกระบวนการเรียนการสอน
 คณิตศาสตร์ ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สังกัดสำนักงาน
 คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ในด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน
 พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่นิยมใช้สื่อสำเร็จรูปชนิดของสื่อที่ครูใช้ คือ แผนภูมิ ของจริง ของจำลอง
 รูปภาพ ส่วนสื่อที่ครูใช้น้อยที่สุดคือ สื่อการสอนประเภทโสตทัศนูปกรณ์ ทั้งนี้เพราะขาดความรู้
 เรื่องการใช้สื่อ นอกจากนั้น ครูยังได้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้และผลิตสื่อ ตลอดจนการใช้
 สื่อของครูร้อยละ 73.07 สามารถใช้สื่อได้อย่างไม่ติดขัด

ชมาวดี คำแข็งขวา (2535 : 73) ได้ศึกษาการจัดกระบวนการเรียนการสอน
 คณิตศาสตร์ตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในจังหวัดมุกดาหาร ในด้าน
 การใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่ใช้สื่อของจริง ของจำลอง รูปภาพ และสื่อที่ครู
 ผลิตขึ้นใช้เอง และปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน พบว่า งบประมาณที่โรงเรียนจัดให้ไม่
 เพียงพอและครูไม่มีเวลาในการผลิตสื่อและอุปกรณ์การสอน รวมทั้งไม่มีความรู้และทักษะในการ
 ผลิตสื่อด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2536 : 336-338) ได้ศึกษาความต้องการในการพัฒนาการตอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ในด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอนมีความต้องการในการพัฒนาการตอนด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก

ประพัฒน์ ศรีสุข (2536 : บทคัดย่อ) ได้สำรวจปัญหาและความต้องการของครูระดับประถมศึกษา เขตการศึกษา 7 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูระดับประถมศึกษามีปัญหาด้านคุณลักษณะของครูด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์ เจลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความต้องการในด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์อยู่ในระดับมาก

สมฤทธิ เพร็ดพราว (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการการนิเทศการสอน กลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) ของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ในด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) ที่สำเร็จวิชาเอกภาษาอังกฤษกับวิชาเอกอื่น ๆ มีระดับความต้องการการนิเทศการสอนในด้านสื่อการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากหลักการและงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนนั้น สรุปได้ว่าหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ ได้เน้นให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอน และได้ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนของครู ดังนั้น เมื่อสื่อการเรียนการสอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนคือช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ก็แสดงว่าพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูก็มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เมื่อเป็นดังนี้ ผู้รับผิดชอบงานด้านการเรียนการสอนและบุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนควรที่จะให้ความสำคัญและส่งเสริมให้ครูมีพฤติกรรมการใช้สื่อการเรียนการสอนและให้ครูมีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้สื่อการเรียนการสอน ดังกล่าว อันจะส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาต่อไป

7.4 ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน

สิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน หากสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนมีลักษณะที่ทำให้นักเรียนพอใจ และสนใจต่อการเรียนการสอนจะมีผลทำให้นักเรียนพัฒนาความสำเร็จในการเรียนเพิ่มขึ้น สำหรับบรรยากาศในชั้นเรียน และบุคลิกภาพ

ของครูผู้สอนที่มีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ รวมทั้ง บุคลิกภาพของนักเรียนด้วย บรรยายภาคในชั้นเรียนจึงนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก

ฮวด บุญประเสริฐ (2530 : 29) กล่าวว่า การควบคุมชั้นและการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งในหลาย ๆ องค์ประกอบที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้นักเรียน ถ้าครูสามารถควบคุมชั้นเรียนและสร้างบรรยากาศในห้องเรียนได้ จะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าครูควบคุมชั้นและสร้างบรรยากาศในห้องเรียนไม่ได้ ห้องเรียนก็จะมีผลลบอย่างหนึ่ง การเรียนการสอนก็จะไม่เกิดประสิทธิภาพ

สุพิน บุญชูวงศ์ (2534 : 153) ได้ให้ความหมายของการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนไว้ว่า หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับการเรียนการสอน เพื่อช่วยเสริมให้บรรยากาศการเรียนเป็นที่น่าสนใจ และจูงใจให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน นอกจากนี้ยังช่วยแก้ปัญหาในการปกครองชั้น และแก้ปัญหาเรื่องวินัยได้อีกด้วย

อุมา เศรษฐสุต (2536 : 32) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพการเรียนให้น่าสนใจและจูงใจให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายการเรียน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537 : 223) ให้ความหมายไว้ว่า การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างความสนใจใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา ตลอดจนช่วยสร้างเสริมความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน หรือ อีกคำหนึ่งคือ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้นักเรียน เพื่อจูงใจให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายการเรียนและมีการเรียนรู้ในระหว่างการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

ทัศนีย์ ผลเนืองมา (2526, 42-47) ได้กล่าวไว้ว่า บรรยากาศในห้องเรียนขึ้นอยู่กับครู นักเรียน วิธีสอน และการจัดห้องเรียน โดยได้อธิบายเพิ่มเติม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) ครู เป็นผู้ที่ควบคุมบรรยากาศในห้องเรียน ครูควรสร้างบรรยากาศที่สดชื่น สนุกสนาน ให้ทั้งความรู้และความบันเทิงแก่นักเรียน

2) นักเรียน เป็นบุคคลสำคัญในห้องเรียน นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน มีความสามารถไม่เท่ากัน บางคนมีปัญหา ครูควรจะให้กำลังใจซื่อ เอาใจใส่และสนใจกับปัญหาของนักเรียน จะทำให้นักเรียนให้ความร่วมมือในการเรียนและการเรียนจะมีบรรยากาศที่ดี

3) วิธีสอน ครูควรพยายามใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ และใช้สื่อการสอนเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจได้รวดเร็ว และกระตือรือร้นที่จะเรียน

4) การจัดห้องเรียน การจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญมาก การจัดห้องเรียนอาจทำได้โดยการจัดป้ายนิเทศที่ดึงดูดใจ และเข้ากับบทเรียน มีกระถางต้นไม้ ชั้นวางของ ตู้หรืออ่างเลี้ยงปลา มุมหนังสือ ห้องเรียนที่สะอาด และเป็นระเบียบ

สุพิน บุญชูวงศ์ (2534 : 153) ได้กล่าวว่าในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของนักเรียน
- 2) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้
- 3) เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียนให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
- 4) เพื่อให้การสอนของครูบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้
- 5) เพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมภายในชั้นเรียนให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน เช่น การจัดโต๊ะเก้าอี้ให้เรียบร้อย ความเป็นกันเองระหว่างนักเรียนกับครู หรือนักเรียนกับนักเรียน รวมทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ

เจริญใจ บุญยทัต และคณะ (2528 : 136-137) ได้แบ่งประเภทของบรรยากาศในชั้นเรียน และวิธีการจัดไว้ 3 ประเภท คือ

- 1) บรรยากาศทางวัตถุ การจัดวัตถุต่าง ๆ ภายในชั้นเรียนทำได้ดังนี้
 - 1.1) โต๊ะครู ควรวางในตำแหน่งที่มองเห็นนักเรียนได้ทั่วถึง และไม่เกะกะในการที่จะใช้ที่ว่างในห้องเรียนอาจจะวางไว้ ณ มุมใดมุมหนึ่งในชั้นเรียน
 - 1.2) โต๊ะเรียนและเก้าอี้ โต๊ะเรียนควรเป็นโต๊ะเดี่ยว และไม่หมักเกินไปสำหรับเคลื่อนย้ายและจัดโต๊ะเป็นรูปต่าง ๆ ตามกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนั้นควรคำนึงถึงขนาดของโต๊ะเรียนและเก้าอี้ ต้องเหมาะสมกับวัยของนักเรียนด้วย
 - 1.3) กระดานชอล์ก ควรมีขนาดกว้างยาวพอสมควร สีทาสควรใช้สีเขียว
 - 1.4) ป้ายนิเทศ มีไว้เพื่อติดข่าวสาร และผลงานของนักเรียน ป้ายนิเทศมักติดไว้ที่ฝาผนังชั้นเรียนด้านหลังหรือสองข้างของกระดานชอล์ก
 - 1.5) ตู้หรือชั้นสำหรับวางของ การทำตู้หรือชั้นวางของรอบ ๆ ชั้นเรียนเพื่อเก็บวัสดุต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์การสอน หนังสือต่าง ๆ สมุดแบบฝึกหัด เครื่องใช้ส่วนตัวของนักเรียนได้แก่

แปรงสีฟัน แก้วน้ำ แป้ง กล่องอาหาร การเก็บของต่าง ๆ เหล่านี้ควรเก็บเป็นหมวดหมู่ และวางให้เรียบร้อยสวยงาม เป็นการฝึกนิสัยให้นักเรียนมีระเบียบเรียบร้อย

1.6) ของจริง เช่น สัตว์ พืช โดยเฉพาะชั้นเรียนของเด็กเล็ก ควรนำพืชมาตกแต่งชั้นเรียนให้สวยงาม นอกจากจะได้รับความสดชื่นแล้ว นักเรียนยังได้รับความรู้ในทีมนั้น ๆ การนำสัตว์มาเลี้ยงไว้ในชั้นเรียนทำให้เด็กอยากมาโรงเรียน เด็กให้อาหารและเฝ้าดูสัตว์ เป็นการปลูกฝังความเมตตา กรุณา สัตว์

2) บรรยากาศทางสังคม เป็นการจัดให้นักเรียนอยู่ร่วมกันในรูปแบบต่าง ๆ ทำได้ดังนี้

2.1) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนแบบประชาธิปไตย เป็นบรรยากาศที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รู้จักทำงานร่วมกัน รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองมีเหตุผล บรรยากาศของการเรียนแบบนี้ นักเรียนจะรู้สึกสบายใจสามารถแสดงความคิดเห็นได้

2.2) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เป็นแบบบังคับ หรือเป็นแบบเผด็จการ บรรยากาศการเรียนแบบนี้ครูจะเข้มงวด ครูจะเป็นผู้บอกหรือผู้นำกิจกรรมทุกอย่าง นักเรียนจะไม่มีโอกาสคิดหรือทำอะไรตามที่ต้องการ บรรยากาศของนักเรียนแบบนี้ นักเรียนจะขาดลักษณะการเป็นผู้นำ และขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2.3) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนแบบตามสบาย เป็นบรรยากาศที่ครูผู้สอนมุ่งสอนให้จบหลักสูตร โดยไม่สนใจนักเรียนว่าจะสนใจเรียนหรือไม่ แต่ผลการเรียนไม่ดีเท่าที่ควร ชั้นเรียนไม่ค่อยเป็นระเบียบ ครูก็ไม่สามารถคุมชั้นเรียนได้

3) บรรยากาศทางวิชาการ ครูควรจัดชั้นเรียนให้มีบรรยากาศทางวิชาการเพื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ครูควรนำสื่อการสอนมาใช้ในการเรียนการสอน สื่อการสอนจะช่วยให้ นักเรียนรู้และเข้าใจได้เร็วจำได้ง่ายและจำได้นาน ดังนั้น ครูควรนำสื่อการสอนที่ใช้มาจัดชั้นเรียนให้มีบรรยากาศทางวิชาการ ดังนี้

3.1) บัตรคำ แผนภูมิ และแผนผัง ซึ่งเมื่อครูได้ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วครูควรนำมาติดไว้ในชั้นเรียนประมาณ 2 สัปดาห์ เพื่อทบทวนความจำ และเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจศึกษาเพิ่มเติมอีกด้วย

3.2) ภาพ ภาพที่นำมาติดในชั้นเรียนนี้ควรเป็นภาพถ่าย ภาพพิมพ์ และภาพขยายที่เกี่ยวข้องกับความรู้ในวิชาต่าง ๆ ควรเลือกภาพที่มีขนาดใหญ่พอควร ชัดเจนมีสีสันที่สวยงาม และภาพที่นำมาติดนี้ควรจะมีการหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามเนื้อเรื่องของบทเรียนแต่ละบท ทั้งควรคำนึงถึงการติดให้สวยงามน่ามอง ได้สัดส่วนด้วย

3.3) การจัดป้ายนิเทศ ครูและนักเรียนควรร่วมมือกันแต่งป้ายนิเทศให้สอดคล้องกับบทเรียนต่าง ๆ

3.4) นำผลงานดีเด่นของนักเรียนมาแสดงเป็นภาระกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ และเป็นภาระจูงใจให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะผลิตผลงานของตนขึ้นมาบ้าง

3.5) ควรจัดให้มีมุมต่าง ๆ ในชั้นเรียน เช่น มุมทักษะ มุมสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มุมสร้างเสริมลักษณะนิสัย มุมการงานและพื้นฐานอาชีพ และมุมหนังสือ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัด

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 : 122-123) ได้กล่าวถึงลักษณะชั้นเรียนในระดับประถมศึกษาว่าควรจัดให้มีบรรยากาศน่าอยู่ ให้ความเพลิดเพลินเป็นสถานที่ให้การค้นคว้า ทำกิจกรรมเสริมเจตคติแห่งประชาธิปไตย สร้างประสิทธิภาพในการเรียนรู้ การจัดชั้นเรียนควรมีลักษณะดังนี้

1) การจัดชั้นเรียนควรให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ชั้นเรียนควรเป็นห้องใหญ่หรือกว้าง เพื่อสะดวกในการโยกย้ายโต๊ะเก้าอี้ จัดเป็นรูปต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน ดำเนินห้องเล็ก ๆ หลาย ๆ ห้องติดกัน ควรทำฝาเลื่อนเพื่อเหมาะแก่การทำให้ห้องกว้างขึ้น

2) การจัดชั้นเรียนเพื่อสร้างเสริมความรู้ทุกด้าน โดยจัดอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมหรือหนังสืออ่านประกอบที่น่าสนใจไว้ตามมุมห้อง เพื่อให้นักเรียนจะได้ค้นคว้าทำกิจกรรม ควรจัดอุปกรณ์ รูปภาพ และผลงานไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้

3) การจัดชั้นเรียนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่และการเรียนของนักเรียนเป็นอันมาก ครูมีส่วนช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น เช่น ให้นักเรียนจัดหรือติดอุปกรณ์ให้มีสีสันสวยงาม จัดที่ว่างของชั้นเรียนให้นักเรียนทำกิจกรรม คอยให้คำแนะนำในการอ่านหนังสือ และครูควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ไม่ให้เคร่งเครียด เป็นกันเองกับนักเรียน ให้นักเรียนรู้สึกมีความปลอดภัย สะดวกสบาย เหมือนอยู่ที่บ้าน

4) การจัดชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงาม ให้นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาดของห้องเรียนให้มีบรรยากาศน่าอยู่

5) การจัดชั้นเรียนเพื่อสร้างความเป็นระบบ อุปกรณ์ทุกอย่างจัดให้เป็นระเบียบ แม้แต่การใช้สิ่งของก็ให้นักเรียนรู้จักหยิบใช้ เก็บที่เดิม จะช่วยให้นักเรียนเคยชินต่อความเป็นระเบียบ

กระทรวงศึกษาธิการ (2524 : 178-180) ได้วางแนวทางในการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนไว้ดังนี้

1) พฤติกรรมของครู

1.1) ครูต้องให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน

1.2) ครูต้องประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างสม่ำเสมอ สุภาพและเชื่อถือได้ งดเว้นอารมณ์

จุนเจียว

1.3) ครูไม่ควรทำตนเป็นคนสำคัญเพียงคนเดียวในห้องเรียน แต่ควรทำให้นักเรียนรู้สึก
ว่าแต่ละคนต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของห้องเรียนและของโรงเรียน1.4) ความสัมพันธ์ระหว่างครูไม่ว่าจะเป็นครูกับครู หรือครูกับครูใหญ่ ควรจะเป็น
ตัวอย่างที่ดีในด้านความสามัคคีและเคารพซึ่งกันและกัน1.5) เมื่อโรงเรียนออกข้อแนะนำข้อห้าม ระเบียบหรือคำสั่งใด ๆ ขึ้นในโรงเรียนจะต้อง
มีการรักษาระเบียบหรือคำสั่งนั้นอย่างเสมอหน้ากัน

2) การจัดห้องเรียนและวัสดุอุปกรณ์

2.1) ควรจัดห้องเรียนให้นักเรียนมีความสะดวกและคล่องตัวพร้อมที่จะทำกิจกรรม
ต่าง ๆ ได้

2.2) การจัดโต๊ะเก้าอี้ควรจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมในแต่ละกิจกรรม

2.3) ควรจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้มีอิสระ

2.4) ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดตกแต่งและดูแลรักษาห้องเรียน

2.5) ห้องเรียนควรได้รับการรักษาความสะอาดให้นักเรียนสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ

ได้เหมือนบ้าน

2.6) ควรจัดให้มีมุมต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมการเรียนรู้และการแสดงผลงานของแต่ละ
กลุ่มประสบการณ์นอกจากนี้ได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครูด้านการจัดบรรยากาศใน
ชั้นเรียนไว้หลายคนด้วยกัน ดังนี้

ดิเรก สุรนัย (2529 : 109-114) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนคณิตศาสตร์ของครู
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอหัวไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พฤติกรรมการแสดง
ออกอย่างมีความหมายของครูที่ครูปฏิบัติมากที่สุดคือ การแสดงการยอมรับ การพูดแนะนำวิธี
ปฏิบัติที่ถูกต้อง

สุภีร์ เตชะเอนก (2532 : 182) ได้ศึกษาสภาพการจัดกระบวนการเรียนการสอน
คณิตศาสตร์ในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ในด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน พบว่า ครูผู้สอน

ส่วนใหญ่จะให้ค่าชมเชยเมื่อนักเรียนตอบคำถามหรือทำแบบฝึกหัดถูกต้อง รองลงมา 76.92 แสดงความเป็นกันเองกับนักเรียน และร้อยละ 73.08 มีท่าทางยิ้มแย้มอารมณ์ดี สิ่งที่ครูปฏิบัติ น้อยที่สุดคือ การตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานนักเรียน และการจัดมุมคณิตศาสตร์ไว้ที่ส่วนใด ส่วนหนึ่งของห้องเรียน ซึ่งปฏิบัติเพียงร้อยละ 7.69 เท่านั้น

จินดา จิโน (2535 : 86) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูคณิตศาสตร์ดีเด่นในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการจัดบรรยากาศใน ชั้นเรียน พบว่า เทคนิควิธีที่ครูดีเด่นใช้เพื่อให้บรรยากาศในชั้นเรียนมีชีวิตชีวาตั้งแต่เริ่มสอนจนถึง สรุปรบทเรียนนั้น ให้นักเรียนมีความพร้อมในสิ่งที่เรียนด้วยความเต็มใจ เน้นให้นักเรียนเป็น ผู้กระทำ ครูคอยแนะนำ ให้ความรัก ความอบอุ่น การจัดสภาพในห้องเรียนจะต้องเอื้ออำนวยต่อ การจัดกิจกรรมการเรียน

ประพัฒน์ ศรีสุร (2536 : บทคัดย่อ) ได้สำรวจปัญหาและความต้องการของครูระดับ ประถมศึกษา เขตการศึกษา 7 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับการ จัดการเรียนการสอน พบว่า ครูระดับประถมศึกษามีปัญหาด้านคุณลักษณะของครูด้าน บรรยากาศการเรียนการสอนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการในด้านบรรยากาศ การเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

วิธาดา สิมประจักษ์ผล (2536 : 23) ศึกษาพบว่า การจัดการที่ดีมีความสัมพันธ์โดยตรง กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนที่เรียนกับครูที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการ ห้องเรียนที่มีประสิทธิภาพสามารถทำคะแนนข้อทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้สูงกว่า นักเรียนที่เรียนในชั้นเรียนที่ครูจัดการให้นักเรียนมีส่วนสัมพันธ์กับบทเรียนได้น้อยกว่า

เลวีน ลิปพิต และไวท์ (Lowin, Lippitt and White, 1959 อ้างถึงใน สุพิน บุญชูวงศ์, 2534 : 152) ได้ทำการทดลอง โดยนำนักเรียนที่มีอายุ 10ปีจำนวนหนึ่ง แล้วแบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มหนึ่ง ให้เรียนแบบประชาธิปไตย กลุ่มที่สองให้เรียนแบบเผด็จการ และกลุ่มสุดท้ายให้เรียนแบบอะไรก็ได้ตามใจชอบ ผลการวิจัยปรากฏว่ากลุ่มประชาธิปไตย พฤติกรรมของนักเรียนในกลุ่มนี้จะช่วย เลือกซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเสรีกับหัวหน้ากลุ่ม มีความคิดริเริ่ม ชอบทำงานเป็นกลุ่ม กลุ่มเผด็จการ จะมีลักษณะตรงกันข้ามกับกลุ่มแรก คือ สมาชิกในกลุ่มจะไม่ ให้ความร่วมมือ จะมีปฏิริยาก้าวร้าวไม่ยอมรับหัวหน้า ชอบทำงานตามลำพังมากกว่าการรวม กลุ่ม ส่วนกลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มเสรี สมาชิกในกลุ่มนี้จะแสดงให้เห็นพฤติกรรมที่ไม่มีระเบียบ เด็ก กลุ่มนี้จะไม่แสดงความคิดริเริ่มแต่อย่างใด

จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครูด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ได้กล่าวไปแล้วนี้ สรุปได้ว่า การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมการสอนของครูในด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เมื่อเป็นเช่นนี้ หน่วยงานทางการศึกษาและผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาจึงควรส่งเสริม สนับสนุนให้ครูมีพฤติกรรมการสอนด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ดี สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ พัฒนาการ และธรรมชาติของผู้เรียนให้มากที่สุด

7.5 ด้านการวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผล เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งของพฤติกรรมการสอนของครู เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวม วิเคราะห์ และแปลความหมายของผลที่เกิดจากการเรียนการสอนเพื่อตัดสินใจว่าผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

การวัดผล หมายถึง กระบวนการใด ๆ ที่จะได้ข้อมูลที่แน่นอนทางการศึกษานั้น คือ การใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น การสังเกต การตรวจงาน การซักถาม การทดสอบ การตรวจแบบฝึกหัด เก็บรวบรวม มากำหนดเป็นคะแนนมากน้อยลดหลั่นกันตามลำดับความสามารถ (บุญทัน อยู่ชนบุญ, 2529 : 217)

อนันต์ ศรีโสภะ (2529 : 56) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวัด หมายถึง การกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ลงบนวัตถุ สิ่งของ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นไปตามกฎ

การประเมินผล หมายถึง การนำเอาผลของการวัดมาพิจารณาตัดสินใจตีราคา โดยอาจเอาความคิดของครูเข้าไปเกี่ยวข้องก็ได้ หรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วตัดสินว่าสูงกว่าเกณฑ์ หรือต่ำกว่าเกณฑ์ หรือ เก่ง-อ่อน ปานกลาง การประเมินผลจะเชื่อถือได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการวัดผล (บุญทัน อยู่ชนบุญ, 2529 : 217)

การประเมินผล หมายถึง กระบวนการพิจารณาถึงสิ่งที่ได้เปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะพิจารณาถึงว่า จุดมุ่งหมายทางการศึกษาได้ผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด (Taba, 1963 : 56) จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผล หมายถึง การที่ครูใช้วิธีการต่าง ๆ ตรวจสอบความรู้ความสามารถ คุณลักษณะ ตลอดจนเจตคติต่าง ๆ แล้วนำผลจากการตรวจสอบนั้นมาตัดสินใจ หรือตัดสินคุณค่า โดยเทียบกับเกณฑ์ของการวัดผลและประเมินผลที่ครูตั้งไว้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2522 : 12-15) กล่าวถึงหลักการวัดผลและประเมินผลไว้ว่าต้องประกอบด้วย

- 1) กำหนดจุดประสงค์ในการวัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการสอน พร้อมทั้งให้นิยามของสิ่งที่ต้องการวัด ภายในขอบข่ายของเป้าหมายการศึกษาในรูปพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ
- 2) เลือกแนวคิดและปรัชญาการวัดให้เหมาะสมกับจุดประสงค์และสิ่งที่มุ่งจะวัด (แนวคิดที่จะวัดแบบเชิงกลุ่มและอิงเกณฑ์) ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 1
- 3) เลือกหรือสร้างเครื่องมือ หรือแบบสอบถามตามแนวคิดหรือปรัชญาการวัดในข้อ 2 เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน และประสิทธิภาพของการสอน
- 4) การวัดผลการเรียนรู้ หรือการเรียนการสอนที่จะให้ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทุกด้านตามจุดประสงค์ของการสอน จำเป็นต้องใช้เทคนิคการวัดหลายวิธีประกอบกัน ไม่มีเทคนิคการวัดใดเพียงเทคนิคเดียวที่สามารถวัดความเปลี่ยนแปลง และความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ครบทุกด้าน เพราะเทคนิคการวัดหรือเครื่องมือแต่ละประเภทมีข้อจำกัดในพฤติกรรมของผู้เรียน
- 5) การวัดผลการเรียนการสอนเป็นการวัดทางข้าม และสิ่งที่วัดได้เป็นเพียงตัวอย่างของพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติของผู้เรียนเท่านั้น เพื่อความถูกต้องของสิ่งที่ต้องการวัด ผู้สอนจะต้องเลือกใช้เทคนิค หรือเครื่องมือที่เหมาะสมหลายประเภทและวัดหลาย ๆ ครั้ง เพื่อจะได้คะแนนพฤติกรรมเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และเจตคติอย่างถูกต้อง
- 6) ผู้สอนควรตระหนักถึงจุดเด่น จุดด้อย ของเทคนิคหรือเครื่องมือแต่ละประเภท เพื่อจะได้เลือกใช้เครื่องมือหรือเทคนิคเหล่านั้นได้ถูกต้อง อันจะนำมาซึ่งความถูกต้องและแม่นยำของข้อมูลที่วัดได้ พร้อมทั้งหาทางป้องกันและแก้ไขข้อผิดพลาดในการใช้เทคนิค หรือเครื่องมือแต่ละประเภท
- 7) การแปลความหมายของข้อมูลที่วัดได้ หรือคะแนนตามแนวของการวัดเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และแนวทางในการตัดสินใจอื่น ๆ เช่น การเลือกบุคลากร การปรับปรุงหลักสูตร เป็นต้น

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 9) ได้ให้หลักการวัดผลที่ดีว่าควรยึดหลักการดังนี้

- 1) วัดให้ตรงวัตถุประสงค์ ต้องเข้าใจลักษณะที่ต้องการวัด วัดให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์

2) ใช้เครื่องมือดี เพราะการวัดเป็นการตรวจสอบปริมาณหรือคุณภาพ โดยอาศัยเครื่องมือเป็นหลัก ถ้าเครื่องมือไม่ดีพอ ผลการวัดจะเชื่อถือไม่ได้

3) มีความยุติธรรม การวัดผลที่ดีต้องให้ความยุติธรรมแก่สิ่งหรือบุคคลที่ถูกวัดอย่างเสมอหน้ากัน ข้อสอบที่ออกไม่คลุมทุกเรื่อง การตรวจให้คะแนนโดยละเอียด หรือให้สิทธิพิเศษแก่เด็กบางคน ฯลฯ ถือว่าเป็นการวัดที่ขาดความเที่ยงตรง

4) แปลผลได้ถูกต้อง การวัดแต่ละครั้งจะเกิดประโยชน์และแปลผลได้ถูกต้องสมเหตุสมผล จำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ที่ดีในการเปรียบเทียบผลคือทำให้คุณลักษณะนั้นมีหน่วยที่เท่ากัน

5) ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า การวัดที่ดีมิได้มุ่งตรวจสอบว่าเด็กจะจดจำเรื่องราวใดมากน้อยเพียงใดหรือคราะได้ตก วัดดูประสงค์ของการวัด คือพยายามค้นหาความสามารถที่เด่นหรือข้อบกพร่องของเด็กเพื่อจะได้พัฒนาเด็กแต่ละคน

โกวิท ประวาลพุกฤษ และคณะ (2525 : 15) ได้กล่าวถึงขั้นตอนและลำดับขั้นของการประเมินผลการเรียนการสอนไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) ทำความเข้าใจ "พฤติกรรม" ที่ต้องการประเมิน โดยแปลความหรือตีความในรูปการแสดงผลออกของนักเรียน ซึ่งเป็นขั้นทำความเข้าใจจุดประสงค์ในการสอนนั่นเอง

2) ตั้ง "เกณฑ์" โดยกำหนดว่าการแสดงผลออกของนักเรียนต้องอยู่ในระดับใดครูจึงยอมรับว่านักเรียนมีพฤติกรรมนั้นจริง

3) วัดผลนักเรียนโดยเลือกวิธีการ และเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ "ข้อมูล" ที่บอกให้ทราบว่านักเรียนมีพฤติกรรมอยู่ในระดับใด

4) ลงความเห็นว่ามีพฤติกรรมนั้นจริงหรือไม่ โดยนำข้อมูลในขั้นที่ 3 เปรียบเทียบกับเกณฑ์ในขั้นที่ 2 ถ้าพฤติกรรมของนักเรียนถึงระดับที่เป็นเกณฑ์ ก็ยอมรับว่านักเรียนมีพฤติกรรมนั้นจริงโดยสมบูรณ์ ถ้าพฤติกรรมนักเรียนไม่ถึงระดับที่เป็นเกณฑ์ก็วินิจฉัยหาข้อบกพร่องของการเรียนการสอน

5) ตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

สุรชัย ราชัญเมือง (2522 : 191-192) ได้เสนอเทคนิคในการวัดผลและประเมินผลสำหรับครู เพื่อให้ทราบความก้าวหน้าของนักเรียน มี 4 ประการ ดังนี้

1) การสังเกต

2) การสัมภาษณ์

3) การตรวจผลงาน

4) การทดสอบ

เพื่อให้การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 13-24) จึงได้กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียน และการตัดสินผลการเรียน หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนไว้ให้ครูได้ปฏิบัติ นอกจากนี้ได้มีงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครูในด้านการวัดผลและประเมินผลไว้ ดังนี้

กรัณย์ เฮงพานิช (2528 : 98) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 ตามการรับรู้ของตนเอง ในด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ครูประถมศึกษารับรู้พฤติกรรมการวัดผลและประเมินผลของตนเองในด้านการวัดผลและประเมินผลโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้ว พบว่า พฤติกรรมที่อยู่ในระดับมากที่สุดสูงเป็นพิเศษ คือ พฤติกรรมการตรวจผลงานและแบบฝึกหัดทุกครั้งไม่ค้างค้ำง การวัดและประเมินผลการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การตรวจบันทึกจุดประสงค์ใน ป.02 อย่างสม่ำเสมอและเป็นปัจจุบัน

ติงก สุราษฎร์ (2529 : 109-114) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนคณิตศาสตร์ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอหัวไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พฤติกรรมการวัดผลและประเมินผลที่ครูใช้ในการตรวจแบบฝึกหัดของนักเรียนมี 2 ลักษณะ คือ เทคนิคการตรวจแบบฝึกหัดในห้องเรียน กล่าวคือ พฤติกรรมที่ครูส่วนมากปฏิบัติคือ ครูให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดให้เพื่อนดู ส่วนพฤติกรรมที่ครูปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ครูเฉลยคำตอบคิดไว้ให้นักเรียนตรวจแบบฝึกหัดเอง ส่วนเทคนิคการตรวจแบบฝึกหัดนอกห้องเรียน พบว่า พฤติกรรมที่ครูส่วนมากปฏิบัติคือ ครูตรวจแบบฝึกหัดและอธิบายเฉพาะข้อที่นักเรียนสงสัย และครูตรวจแบบฝึกหัดเอง และพฤติกรรมที่ปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ให้นักเรียนช่วยตรวจแบบฝึกหัดโดยมีใบเฉลยคำตอบให้

วิจารณ์ เลิศพงษ์ (2530 : 112-116) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนคณิตศาสตร์ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ครูที่สอนในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์มีพฤติกรรมด้านการวัดผลและประเมินผลโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก และครูให้ความสำคัญต่อการวัดผลและประเมินผลเป็นลำดับแรกในจำนวนพฤติกรรมทั้ง 4 ด้าน ส่วนครูที่สอนในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ มีพฤติกรรมด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางและครูให้ความสำคัญต่อการวัดผลและประเมินผลเป็นลำดับแรกในจำนวนพฤติกรรมทั้งหมด 4 ด้าน และเมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านการวัดและประเมินผลของครูที่สอนในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทาง

การเรียนสูงกว่าเกณฑ์กับครูที่สอนในโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ พบว่า พฤติกรรมด้านการวัดผลและประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรรเสริญ สุวรรณ (2530: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการนำเสนอแนวทางการ นิเทศการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี พบว่า ครูภาษาอังกฤษในโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และขนาดเล็กมาก มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมาก

สุรัตน์ชัย ชัยมีเชียว (2531 : 62-64) ได้ศึกษาความต้องการด้านการนิเทศการศึกษาของ ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ครูต้องการได้รับการนิเทศ ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของการประถมศึกษา ใน รายงานฉบับสังเคราะห์ เรื่อง การวิจัยและประเมินคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษา (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531 : 41) พบว่า กระบวนการวัดและประเมินผลมีปัญหา บางประการ เช่น ครูบางส่วนคิดว่าเป็นการเพิ่มภาระแก่ครูมากเกินไป ประกอบกับไม่มีเครื่องมือ หรือหลักเกณฑ์ที่ได้มาตรฐานในการใช้วิธีประเมินผล นอกเหนือจากการทดสอบตัดสินได้-ตก ทั้ง ๆ ที่มีระบบการประเมินผลระบุไว้ก็ตาม จึงนับเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่สามารถพัฒนาคุณภาพ การประถมศึกษาได้เท่าที่ควร

จากการติดตามผลการดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (2532) ยังพบว่า การวัดผลให้ความสำคัญกับการสอบมาก โดยมีได้ให้ความสำคัญกับการประเมินผล ระหว่างเรียนเท่าที่ควร ทั้งยังไม่ครอบคลุมการประเมินลักษณะของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ได้ครบทุกด้าน นอกจากนี้ ผลการประชุมพัฒนาวิชาการด้านการวัดและ ประเมินผลการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2536 : 133) เรื่อง การวัดและการประเมิน ผลกับคุณภาพการศึกษา ซึ่งจัดขึ้น ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2532 สรุปสภาพการณ์และปัญหาของการวัดและประเมินผลระดับประถมศึกษาได้ดังนี้

1) ครูละเลยไม่ปฏิบัติตามระเบียบ โดยเฉพาะการวัดผลก่อนเรียน โดยอ้างว่าเวลาในการเรียนการสอนมีไม่พอ จุดประสงค์การเรียนการสอนมีมากเกินไป

2) ครูเน้นเนื้อหาการเรียนการสอนมากกว่าจุดประสงค์การเรียนการสอน ซึ่งต้องการวัด ทั้งพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

3) ครูใช้ข้อสอบในการวัดผลโดยไม่อาศัยการวัดผลวิธีอื่น ๆ เช่น การสังเกตและการปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนการสอนวิชานั้น ๆ

4) ครูวัดจุดประสงค์การเรียนการสอนไม่ครบทุกจุดประสงค์ เพราะมีมากหรือยากเกินไป และไม่มีเวลาซ่อมเสริม

5) การใช้ผลการเรียนของนักเรียนเป็นตัวชี้ความสามารถของผู้บริหารในโรงเรียน เพื่อนำไปเลื่อนระดับ ทำให้เกิดการสอนโดยใช้ข้อสอบขึ้น

สุกรี เตชะเอนก (2532 : 182) ได้ศึกษาสภาพการจัดการจัดกระบวนการเรียนการสอน คณิตศาสตร์ ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ในด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่จะมีการประเมินผลนักเรียนทุกครั้งที่สอนจบบทเรียน วิธีการประเมินที่ครูนิยมได้แก่ การตรวจแบบฝึกแบบหัด การทดสอบจุดประสงค์ การทดสอบสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเดินสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียน และการใช้คำถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจด้านข้อสอบที่ครูนำมาใช้ทดสอบนักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่สร้างข้อสอบขึ้นเอง และครูวิชาการกลุ่มเป็นผู้สร้าง ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินจุดประสงค์ของนักเรียนครูส่วนใหญ่สร้างขึ้นเองตามคู่มือการวัดจุดประสงค์ของกรมวิชาการ แบบวัดจุดประสงค์ของเอกชน และแบบวัดจุดประสงค์ของกลุ่มโรงเรียน

ยุพิน ฉายะภูมิ (2533 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2536 : 123) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าครูในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัดกรุงเทพมหานคร มีการวัดผลและประเมินผลนักเรียน โดยครูส่วนใหญ่ทดสอบย่อยนักเรียนในระหว่างภาคเรียนและครูวัดผลการเรียนของนักเรียนในกรณีที่สอนโดยการตรวจแบบฝึกหัด

จินดา จิโน (2535 : 86) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูคณิตศาสตร์ดีเด่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ส่วนใหญ่ครูจะให้ให้นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัด และการตอบคำถามของครู

ชมาวดี คำแรงขวา (2535 : 73) ได้ศึกษาการจัดการจัดกระบวนการเรียนการสอน คณิตศาสตร์ตามหลักสูตรประถมศึกษา 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในจังหวัดมุกดาหาร ในด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ครูส่วนใหญ่ทำการวัดและประเมินผลนักเรียนทุกครั้งที่จบบทเรียนแต่ในช่วงก่อนเรียนและระหว่างเรียนครูขาดการวัดและประเมินผลวิธีที่ครูใช้ในการวัดผลนักเรียนคือ ใช้วิธีซักถาม สังเกต และทดสอบ ข้อสอบที่ครูนำมาทดสอบนักเรียนได้สร้างขึ้นเอง

ความคู่มือการวัดจุดประสงค์ของกรมวิชาการ พฤติกรรมที่ครูวัดนักเรียนนั้นเน้นด้านความรู้ ความเข้าใจเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ ใช้เกณฑ์ 60 % ขึ้นไป กรณีนักเรียนไม่ผ่านจุดประสงค์ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ครูได้จัดชั่วโมงเรียนเพิ่มเติมให้ นอกจากนี้ปัญหาที่ครูพบเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลคือ ครูขาดวัสดุที่ใช้ในการทำ แบบทดสอบ ไม่มีเวลาในการเรียนหรือสอบ พร้อมทั้งไม่มีความรู้ในการสร้างข้อสอบวัดผลตาม จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

สวัสดิ์ชัย ศรีพนมธนากร (2536 : 39) ได้ศึกษาพฤติกรรมการวัดและประเมินผลการเรียน การสอนของครูประถมศึกษาศึกษาดีเด่น พบว่า พฤติกรรมการวัดและการประเมินผลของครูโดยเฉลี่ย อยู่ในระดับสำคัญมาก โดยมีพฤติกรรมที่ครูให้ความสำคัญตามลำดับ 3 ลำดับแรก ดังนี้ อ่าน หนังสือ และคู่มือ เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา ศึกษาวิธีการ และขั้นตอนการบันทึก การวัดและประเมินผลในสมุด ป.02 และศึกษาจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมจากคู่มือครูและ แผนการสอน พฤติกรรมการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่ปฏิบัติได้จริงในกระบวนการ เรียนการสอนได้รับการประเมินโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และไม่มีพฤติกรรมใดที่ปฏิบัติจริงไม่ได้

สมฤทธิ์ เพร็ดพราว (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการการการนิเทศการสอน กลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) ของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กาฬสินธุ์ ในด้าน การวัดและประเมินผล พบว่า ครูผู้สอนกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) ที่สำเร็จวิชาเอกภาษาอังกฤษกับวิชาเอกอื่น ๆ มีระดับความต้องการการการนิเทศการสอนในด้าน การวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการสอนของครูด้านการวัดและประเมินผล นั้น สรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากในการจัดการเรียน การสอน ครูผู้สอนจึงต้องมีความเข้าใจในการวัดผลและประเมินผล เพื่อที่จะสามารถตรวจสอบ พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แล้วนำมาประเมินค่าตัดสินตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่านักเรียนมี ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะบรรลุเกณฑ์ตามจุดมุ่งหมายนั้นหรือไม่ เพื่อเป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาความก้าวหน้าของนักเรียน และใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข การจัดการเรียนการสอนในครั้งต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้จากการวัดและประเมินนั้นต้องม ีความเที่ยงตรง และน่าเชื่อถือ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ เครื่องมือที่ใช้ เทคนิคการวัดผลและประเมินผล ตลอดจนหลักการในการวัดและประเมินผลจน เกิดความชำนาญ และสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม ถ้าครูมีพฤติกรรมการสอนด้าน

การวัดผลและประเมินผลอย่างที่ได้กล่าวไว้แล้ว ย่อมจะส่งผลต่อผลการพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น อันจะส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนต่อไป

7.6 การสอนซ่อมเสริม

ในสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไปแล้ว ครูผู้สอนต่างก็ยอมรับว่าในชั้นเรียนหนึ่ง ย่อมจะมีนักเรียนที่มีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน เช่น ลักษณะรูปร่างหน้าตา ความสามารถ ระดับสติปัญญา บุคลิกภาพ ฯลฯ ความแตกต่างระหว่างบุคคลเหล่านี้ย่อมทำให้นักเรียนแต่ละคนมีพฤติกรรมและความสามารถในการเรียนรู้ได้ไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแต่ละคนแตกต่างกัน

ดวงเดือน อ่อนน่วม (2533 : 1-15) ได้แบ่งประเภทของความแตกต่างระหว่างบุคคล ออกเป็น 4 ด้านคือ

- 1) ด้านร่างกาย
- 2) ด้านการรู้การคิด
 - 2.1) สติปัญญา
 - 2.2) ความคิดสร้างสรรค์
 - 2.3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 2.4) แบบการคิด
 - 2.5) ความคิดเชิงตรรกศาสตร์
 - 2.6) ความจำ
- 3) ความรู้สึกนึกคิด
 - 3.1) ทักษะคิด
 - 3.2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
 - 3.3) ความวิตกกังวล
- 4) ภูมิลักษณ์ครอบครัว

จากความแตกต่างระหว่างบุคคลดังกล่าวข้างต้น ครูผู้สอนจึงควรมีความเข้าใจนักเรียน เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามความเหมาะสมของนักเรียนแต่ละคน ในเรื่องของเนื้อหาการเรียน การใช้วิธีการสอน ระยะเวลาในการสอน ปริมาณงานที่จะมอบหมายให้ทำ เกณฑ์การวัดผลและประเมินผล ตลอดจนการให้เวลา ให้ความสนใจเป็นพิเศษเป็นรายบุคคล เพื่อให้นักเรียนพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของตนเองให้ถึงขีดสุด

สำหรับนักเรียนบางส่วนที่มีความสามารถในการเรียนด้อยกว่าคนอื่น ๆ ครูต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่เป็นพิเศษเพื่อหาแนวทางช่วยเหลือ วิธีการที่ใช้ในการช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางก็คือ การสอนซ่อมเสริม ซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้หลายคน ดังนี้

ศรียา - ประภัสสร นิยมธรรม (2525 : 27) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมว่าการสอนซ่อมเสริม หมายถึง การบริการที่แยกจากชั้นเรียนปกติ เป็นการสอนเพื่อเสริมทักษะการเรียนรู้ใหม่ และ/หรือช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากครู

ดวงเดือน อ่อนน้อม (2533 : 115) ได้ให้ความหมายของการสอนซ่อมเสริมไว้ว่า การสอนซ่อมเสริม หมายถึง การสอนเพื่อจัดข้อบกพร่องของเด็กให้หมดไปและเพื่อให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพของตนเองให้ได้มากที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 201) ได้กล่าวเกี่ยวกับการสอนซ่อมเสริมว่า ครูผู้สอนจะต้องสอนซ่อมเสริมให้นักเรียนแต่ละคนสามารถเรียนได้เต็มความสามารถ

จากความหมายและคำกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การสอนซ่อมเสริม หมายถึง การที่ครูใช้วิธีการต่าง ๆ ในการสอนนอกเหนือจากในเวลาปกติ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น และแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนให้พัฒนาการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

กรมวิชาการ (2521 : 33-35) ได้แบ่งประเภทของการสอนซ่อมเสริมตามลักษณะความต้องการของนักเรียนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การสอนซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่เรียนช้าไม่ทันเพื่อน เพื่อให้ทันเพื่อนในระดับเดียวกัน หรือทันตามโครงการที่กำหนดไว้

2) การสอนซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่ฉลาด ให้ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ให้เต็มที่และเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องและมีประโยชน์

บุญทัน อยู่ชมบุญ (2529 : 246) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นของการสอนซ่อมเสริมว่ามีลำดับขั้น ดังนี้

1) ตำรวจเด็กที่มีปัญหาทางการเรียน โดยเฉพาะกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์และภาษาไทย เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการสอนซ่อมเสริมในวิชาอื่น ๆ ด้วย

2) ทดสอบความสามารถในการอ่าน เขียน โดยใช้แบบทดสอบ เพื่อตรวจสอบว่าอ่อนในด้านใดเรื่องใด

3) ศึกษาสาเหตุของปัญหาว่ามีสาเหตุมาจากเรื่องใด เพราะอาจมีสาเหตุต่าง ๆ กันไป

เช่นขาดเรียนบ่อย สุขภาพไม่ดี สถิติปัญญาต่ำ ครอบครัวยากจน เป็นต้นจะแก้ปัญหาก็ได้ตรงจุด

4) ชี้แจงให้ผู้ปกครองของนักเรียนทราบและเข้าใจ เพื่อขอความร่วมมือในการแก้ปัญห

5) ถ้านักเรียนอ่อนหลาย ๆ วิชา ควรแก้ไขหรือซ่อมเสริมที่ละวิชา ไม่ควรซ่อมเสริมครั้งเดียวหลายวิชา

6) ระยะเวลาที่ใช้ในการซ่อมไม่ควรนานเกินไป อาจสอนในเวลาเรียนที่เรียนพร้อมกับเพื่อน ๆ หรือตอนเช้าก่อนโรงเรียนเช้า หรือกลางวันพักรับประทานอาหาร หรือช่วงเวลาที่กิจกรรมตอนบ่าย

7) วัดผลให้แน่นอนก่อนสอนซ่อม ว่านักเรียนรู้และเข้าใจถึงไหนแล้ว จะเริ่มต้นจุดไหน มิใช่คิดว่านักเรียนอ่อนเป็นผู้ไม่รู้ ไม่เข้าใจอะไรเลยแล้วก็เริ่มต้นสอนเสียใหม่หมด ซึ่งจะเสียเวลามากเกินควร และทำให้เด็กเบื่อหน่าย

ฐชาติ เริงฉลาด (2521 : 76) ได้เสนอแนวทางการสอนซ่อมเสริมให้แก่นักเรียนที่เรียนช้าไว้ ซึ่งมีแนวทางดังนี้

1) ครูควรมีหน้าที่สอน สอบ แล้วสอนซ้ำ เพื่อเพิ่มเติม ในส่วนที่ยังบกพร่อง

2) ครูควรสอนเริ่มจากสิ่งที่นักเรียนรู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ และนำผลการทดสอบมาพิจารณาเป็นแนวทางที่จะคอยช่วยเหลือแก่นักเรียน

3) ถ้านักเรียนอ่อนหลาย ๆ วิชา ควรแก้ไขหรือซ่อมเสริมที่ละวิชา ไม่ควรสอนครั้งเดียวกันหลายวิชา

4) ระยะเวลาของการสอนซ่อมเสริม อาจสอนในเวลาเรียน ขณะที่เรียนร่วมกับเพื่อน ๆ เวลา ก่อนเข้าห้องเรียน ขณะพักหลังรับประทานอาหารกลางวัน หรือหลังจากโรงเรียนเลิก การสอนแต่ละครั้งไม่ควรใช้เวลานานเกินไป

5) ไม่ควรสอนสิ่งที่นักเรียนรู้แล้วซ้ำอีก ถ้าจำเป็นต้องท้าวความหรือทบทวนความรู้ เพื่อให้ติดต่อสืบเนื่องหรือเกี่ยวโยงกันควรใช้เวลาเพื่อการนั้นเพียงสั้น ๆ

6) วิธีสอนควรใช้วิธีการใหม่ ๆ ไม่ซ้ำกับวิธีการเดิมที่นักเรียนเคยเรียนมาแล้ว ตลอดจนอุปกรณ์ควรจัดเพิ่มเติมให้แปลกเปลี่ยนไปจากเดิม

7) หลังจากมีการสอนซ่อมเสริมแล้ว ครูต้องติดตามผลงานอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ พุทิน พิพิธกุล (2524 : 487-489) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่เหมาะสมแก่การสอนนักเรียนเรียนช้าว่าควรมีลักษณะดังนี้

1) มีความอดทน เพราะการสอนนักเรียนที่เรียนช้านั้นยาก นักเรียนต้องการครูที่มีความตั้งใจและใส่ใจที่จะให้ความรู้เราอย่างแท้จริง

2) คอยให้กำลังใจแก่นักเรียนที่เรียนช้า เพื่อให้เขาได้เรียนเต็มความสามารถของเรา

3) ไม่ควรแสดงอารมณ์กับนักเรียนเมื่อนักเรียนทำโจทย์ไม่ได้ และไม่ควรวิจารณ์นักเรียนเมื่อนักเรียนทำไม่ได้

4) มีคุณธรรมประจำใจ การประเมินนักเรียนไม่ใช่ดูเฉพาะจากคะแนนเท่านั้น ควรดูด้านอื่นประกอบด้วย

5) ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ให้ทำกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง ใช้หน่วยบทเรียนสั้น ๆ เนื้อหาสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน ตั้งจุดประสงค์เฉพาะในการสอนแต่ละบทเรียน ใช้วัสดุประกอบการสอนที่เหมาะสมกับระดับ ให้นักเรียนได้ทำด้วยมือ ใช้รูปธรรมอธิบายสัญลักษณ์ที่เป็นนามธรรม

6) อุดหนุนไม่ดูนักเรียน

7) ควรก้าวข้ามในเรื่องการปกครองชั้นเรียน จัดสภาพห้องเรียนให้เป็นระเบียบ สร้างบรรยากาศที่ดีในห้องเรียน

8) จัดกิจกรรมที่นักเรียนทำได้สำเร็จ ในการตอบครูจะต้องแจ้งจุดประสงค์การสอบก่อน ทำการสอบว่าจะทดสอบอะไร ต้องการวัดอะไร

9) รู้จักเสริมกำลังใจ ไม่กล่าวคำพูดที่ทำให้เกิดความท้อถอย ไม่ควรเปรียบเทียบค่าของนักเรียนแต่ละคนด้วยความสามารถทางวิชาการ ควรระลึกอยู่เสมอว่าคนเรานั้นมีความสามารถแตกต่างกัน

10) ควรจะจัดชั้นเรียนให้นักเรียนที่มีสติปัญญาระดับต่างๆ เรียนคละกัน

ลูว์รี่ เตชะเนนท (2532 : 187) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน คณิตศาสตร์ ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 ในด้านการสอนซ่อมเสริมคณิตศาสตร์ พบว่า ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ส่วนใหญ่จะสอนซ่อมเสริมให้แก่นักเรียนในช่วงหลังเลิกเรียนและระหว่างเวลาพักกลางวัน ครูส่วนใหญ่จะสอนซ่อมเสริมให้นักเรียนด้วยตนเอง อันเป็นผลดีเพราะทำให้ครูทราบข้อบกพร่องของนักเรียนที่ตนสอนเป็นอย่างดี และทราบว่าตนเองควรแก้ไขที่จุดใดก่อน ในการสอนซ่อมเสริม ครูคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนในระดับมาก และมีการประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียน ซึ่งจะทำให้การสอนของครูบรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น

สงบ ลักษณะ (2535) ได้เสนอข้อค้นพบจากการวิจัยในการบรรยาย เรื่องบทบาทครูตามหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในการประชุมสัมมนาเรื่อง การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน

หลักสูตรการผลิตครูซึ่งคุรุสภาจัดขึ้น ระหว่างวันที่ 19-20 พฤษภาคม 2535 ณ โรงแรม อมรินทร์นคร จังหวัดพิษณุโลก ในส่วนของกาเรียนซ่อมเสริม พบว่า ความสนใจความแตกต่างระหว่างนักเรียนนั้น ข้อมูลจากการวิจัยพบว่า ครูเอาใจใส่ต่อความรู้สึกของนักเรียนน้อยไป นักเรียนจะมีแรงจูงใจมากน้อยเพียงใดครูไม่ค่อยเอาใจใส่ ในด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลครูยังไม่สามารถดูแลเด็กได้ ครูยังไม่สามารถหาวิธีการช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จสูงสุดตามศักยภาพได้ ทั้งนี้เพราะครูยังด้อยความสามารถในการพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยี และสื่อการเรียนการสอน เพื่อสนองความแตกต่างกันของนักเรียน

ศิริอร แสงประดับ (2536 : 62) ได้ศึกษามูลผลการสอนซ่อมเสริมโดยใช้เพื่อนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังจากได้รับการสอนซ่อมเสริมโดยใช้เพื่อน ด้วยอัตราส่วนเพื่อนผู้สอนต่อผู้เรียนเป็น 1 ต่อ 1, 1 ต่อ 3, 1 ต่อ 6 และการสอนซ่อมเสริมโดยครู สูงกว่าก่อนการสอนซ่อมเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ยุพิน จายะภูมิ (2533 ช้างถึงโน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2536 : 123) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าครูโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น สังกัดกรุงเทพมหานคร มีการปฏิบัติงานด้านการจัดการสอนซ่อมเสริม ครูมีการสอนซ่อมเสริมนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำโดยสอนเป็นรายบุคคล จัดทำแบบฝึกหัดเสริมเพื่อสอนเสริมให้กับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ครูส่วนใหญ่ซ่อมเสริมนักเรียนในเวลาช่วงเย็นหลังเลิกเรียน

จากเอกสารดังกล่าวและงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า นักเรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ดังนั้นในชั้นเรียนหนึ่ง ๆ นักเรียนแต่ละคนจึงมีความแตกต่างกันด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านการรู้การคิด ด้านความรู้สึกนึกคิด และด้านสภาพครอบครัว สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งสิ้น แล้วแต่ว่าลักษณะในด้านใดจะมีอิทธิพลมากน้อยกว่ากัน ในการจัดการเรียนการสอน ครูจึงจำเป็นจะต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ในเรื่องของเวลา วิธีสอนที่ใช้ ปริมาณเนื้อหาที่จะสอน ตลอดจนเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผล เหล่านี้เป็นต้น เพื่อให้ นักเรียนแต่ละคนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้มากที่สุด ทั้งนี้ การสอนซ่อมเสริม เป็นวิธีหนึ่งที่สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว นั่นคือ ถ้าจัดการสอนซ่อมเสริมให้แก่ นักเรียนที่เรียนช้า ก็จะเป็นการช่วยแก้ไขความบกพร่องทางการเรียน ให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น ถ้าจัดให้แก่ นักเรียนที่เรียนเก่ง ก็จะเป็นการสอนเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ในแง่มุมที่กว้างออกไป และมีความก้าวหน้าทางการเรียน

มากขึ้น ดังนั้น หน่วยงานทางการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาจึงควรที่จะให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการสอนของครูในด้านการสอนซ่อมเสริมด้วย ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุนให้มีการสอนซ่อมเสริมให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลในชั้นเรียนตามหลักการอย่างแท้จริง

ความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศภายในโรงเรียน กับพฤติกรรมการสอนของครูประถมศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษาจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการสำคัญตามประการ คือ กระบวนการบริหาร กระบวนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา โดยจะต้องกระทำพร้อม ๆ กันไปทั้งสามกระบวนการ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร, 2537 : 35) ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการนิเทศ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้กระบวนการบริหาร และกระบวนการจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532 : 19) กล่าวไว้ว่า การนิเทศอย่างเป็นระบบเป็นมาตรการหนึ่งที่จะนำไปสู่ผลของการเรียนสูงขึ้น ทำงานโดยผ่านคน และทำงานอย่างพัฒนาคน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 3) ได้วิเคราะห์สาเหตุของตัวครูที่ส่งผลต่อคุณภาพศึกษา พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องหาวิธีการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาให้ครูมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้ก็คือ การนิเทศภายในโรงเรียน เพราะการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

สงัด อุทรานันท์ (2531 : 24) ได้ศึกษาสังเคราะห์งานวิจัยทางการนิเทศการศึกษาในประเทศไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศบุคลากรประจำการ พบว่า ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนจะได้แก่ ครูได้พัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้สูงขึ้น มีความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานกลุ่มมากขึ้น มีความมั่นใจในตนเอง ช่วยเหลือตัวเองในการจัดการเรียนการสอน มีความสามัคคีและประสานสัมพันธ์กันมากขึ้น

สุจินดา จันทร์พงษ์ (2531 : 89-92) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มทักษะภาษาไทยและคณิตศาสตร์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานการประถม

ศึกษาจังหวัดสตูล พบว่า ครูที่ได้รับการบริการด้านการนิเทศการศึกษามากหรือน้อยก็จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยสูงหรือต่ำด้วย สำหรับการได้รับการนิเทศการศึกษาของครูผู้สอนคณิตศาสตร์ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์

ทูลจิตต์ พิทักษ์ผล (2533 : 34-36) ได้ศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียนของโรงเรียนศึกษานารี พบว่า

- 1) ในด้านการพัฒนาครูนั้น ผู้วิจัยประสบผลสำเร็จในการวิจัยและพัฒนาทุกประการ กล่าวคือ
 - 1.1) หลังจากพัฒนาแล้วครูจะทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
 - 1.2) หลังจากพัฒนาแล้วครูทุกหมวดวิชาได้ผลิตนวัตกรรมขึ้น และขั้นตอนของการผลิตนวัตกรรมนั้นเป็นไปตามหลักของการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน
 - 1.3) หลังจากพัฒนาแล้ว ครูมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนอย่างเห็นได้ชัด
 - 1.4) ด้านขวัญและกำลังใจ จะเห็นว่าครูมีขวัญกำลังใจขึ้นในทุกด้าน ทั้งครูรุ่นอาวุโส รุ่นกลาง และรุ่นอาวุโสสูง
- 2) ในด้านพัฒนานักเรียน
 - 2.1) ความพอใจในการเรียน พบว่าทุกระดับชั้นมีความพอใจในการสอนของครู
 - 2.2) ด้านนิสัยหลังพัฒนาแล้ว ไม่พบความแตกต่างกับนิสัยก่อนพัฒนาที่เด่นชัด ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนานิสัยนี้จะต้องใช้เวลา และความอดทนของครู และผู้ให้การฝึกอบรม
 - 2.3) เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จะเห็นว่าระดับชั้นที่พัฒนาอย่างเห็นได้ชัดคือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สูงใจให้เกิดการพัฒนา ที่เห็นชัดคือ ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 ครูผลิตนวัตกรรมและนำมาใช้มากที่สุด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นั้น จะต้องไม่สอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัย ครูผู้สอนก็พยายามที่จะใช้วิธีการสอนแปลก ๆ ใหม่ ๆ ทุกวิธีที่จะให้เกิดผลแก่นักเรียนมากที่สุด
 - 2.4) การพัฒนาเกี่ยวกับการคิดและการแก้ปัญหา นั้นพบว่า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นั้นพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด

หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภูเก็ต (2535 : 75) ทำการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในกลุ่มโรงเรียน พบว่า กลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในโครงการทดลองมีแนวโน้มของความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มโรงเรียนที่อยู่นอกโครงการ ทั้งนี้ ปัจจัยด้านความเอาใจใส่ของครูผู้สอน การนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวไว้ข้างต้นแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่กระทำกับครูโดยตรงเพื่อให้ครูเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมการสอนให้ดีขึ้น นั่นคือ หากผู้นิเทศ ซึ่งโดยทั่วไปจะหมายถึงผู้บริหารโรงเรียน หรืออาจจะเป็นผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หรือครูผู้สอนที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในการปฏิบัติงานการนิเทศภายในโรงเรียน ได้ปฏิบัติงานการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง ถูกต้องตามหลักการ และกระบวนการการนิเทศอย่างแท้จริงแล้ว ก็ย่อมจะส่งผลให้ครูได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนไปในทางที่ดีมีประสิทธิภาพขึ้น ตลอดจนมีพฤติกรรมการสอนที่มีความหมาย อันจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นั่นคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนคุณลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ ในทางกลับกันหากโรงเรียนไม่ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน หรือปฏิบัติแต่ไม่เป็นระบบและไม่ต่อเนื่องแล้ว ก็จะทำให้ครูมีพฤติกรรมการสอนที่ยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพของนักเรียนไม่บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้ จึงกล่าวได้ว่าการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนกับพฤติกรรมการสอนของครูมีความสัมพันธ์กัน

สภาพการจัดการเรียนการสอน

และการดำเนินการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนในจังหวัดพัทลุง

เพื่อให้การดำเนินโครงการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาของหน่วยงานทุกระดับเป็นระบบ ต่อเนื่อง และสอดคล้องกันตั้งแต่ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับกลุ่มโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2535 : 1-5) จึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางดำเนินการในการนิเทศภายในโรงเรียน ประจำปีงบประมาณ 2535-2539 ในระดับต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

ระดับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

- 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการจัดกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดทั่วประเทศ
- 2) กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวทางดำเนินการให้สอดคล้องกัน
- 3) วางแผนโครงการ

- 4) จัดหาสื่อ คู่มือการดำเนินงาน และสนับสนุนงบประมาณสำหรับดำเนินงานของหน่วยงานทุกระดับ
- 5) พัฒนามาตรฐานการจัดกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
- 6) พัฒนาศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบโครงการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา
- 7) เผยแพร่ผลงานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดที่สามารถดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมาย และตอบสนองนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
 - 8) ติดตาม ประเมินผลและนิเทศการดำเนินงาน
 - 9) สรุปผลและจัดทำรายงาน
ระดับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
 - 1) รับนโยบายจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการและพัฒนานโยบายให้เหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานในระดับจังหวัด
 - 2) วางแผนโครงการที่จะดำเนินการภายในพื้นที่ที่รับผิดชอบร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ระยะ 5 ปี และเสนอขอรับประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน
 - 3) พัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศในระดับโรงเรียน ศึกษานิเทศก์อำเภอ และศึกษานิเทศก์จังหวัด
 - 4) จัดหาสื่อ เครื่องมือและคู่มือดำเนินงานสำหรับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และโรงเรียน
 - 5) เผยแพร่ผลงานของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ที่สามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ
 - 6) ติดตาม ควบคุม กำกับ การดำเนินการของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ
 - 7) นิเทศการดำเนินการของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ
 - 8) ประเมินผลและจัดทำรายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงาน
ระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ
 - 1) รับนโยบายจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมาดำเนินการโดยวางแผนระยะ 5 ปี ร่วมกับโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่ที่รับผิดชอบ
 - 2) พัฒนาผู้บริหารโรงเรียนและทำหน้าที่นิเทศในระดับโรงเรียน

- 3) จัดหาสื่อ เครื่องมือและคู่มือดำเนินการสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด
- 4) เผยแพร่ผลงานของโรงเรียนที่ประสบผลในการจัดกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียน
- 5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้นิเทศได้มีโอกาสศึกษาดูงานของ

โรงเรียนที่ประสบผล

- 6) ติดตาม ควบคุม กำกับ การจัดกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด
- 7) นิเทศการดำเนินการของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด
- 8) ประเมินผลและจัดทำรายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงาน

ระดับโรงเรียน

1) รับนโยบายเรื่องการจัดกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียนมาวางแผนดำเนินการ โดยกำหนดเป้าหมายการดำเนินการร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

2) ดำเนินการจัดกิจกรรมนิเทศและพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายภายในเวลาที่กำหนดไว้

3) ประเมินผลและรายงาน

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538 : 54-60) ยังได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้โรงเรียนได้ปฏิบัติ โดยกำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 4 คือให้โรงเรียนจัดการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีตัวบ่งชี้ 4 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ตัวบ่งชี้ที่ 1 วางแผนโครงการนิเทศภายในได้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของผู้รับการนิเทศ

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ดำเนินการนิเทศภายในตามแผนโครงการนิเทศ โดยใช้กิจกรรมที่เหมาะสมกับงานและผู้รับการนิเทศ อย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ประเมินผลการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ และนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาการนิเทศภายในของโรงเรียน

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียน

จากนโยบายและแนวดำเนินการเกี่ยวกับการนิเทศภายในดังกล่าวข้างต้นนั้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุงจึงได้รับเอานโยบายและแนวดำเนินการดังกล่าวมาปฏิบัติในรูปของแผนปฏิบัติการ โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานและโรงเรียนในสังกัดมีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังติดตามและประเมินการปฏิบัติงานนิเทศภายในของโรงเรียนในสังกัดติดต่อกันทุกปี (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง, 2539 : 3)

จากการประเมินผลการปฏิบัติงานการนิเทศภายในของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง จำนวน 260 โรงเรียน ตามองค์ประกอบมาตรฐานการนิเทศ

ภายในรองสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้น ปรากฏว่า โรงเรียนที่สามารถปฏิบัติงานนิเทศภายในได้ในระดับดีมากมี 15 โรงเรียน ระดับดี 137 โรงเรียน ระดับปานกลาง 101 โรงเรียน ระดับพอใช้ 6 โรงเรียน และควรปรับปรุง 1 โรงเรียน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง, 2539 : 20)

ในการจัดการเรียนการสอนนั้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุงได้ดำเนินการตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทั้งนี้ ได้ใช้การนิเทศภายในโรงเรียนเข้าช่วย กล่าวคือ ได้กำหนดให้มีโครงการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียนขึ้น โดยให้หน่วยงานในสังกัดมีการประชุมปฏิบัติการจัดทำสื่อและเครื่องมือการนิเทศเพื่อให้โรงเรียนสามารถนำไปพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองพัทลุง, 2538 : 1-28) และจัดทำชุดพัฒนาการนิเทศ ที่ช่วยพัฒนาพฤติกรรมการสอนให้ดีขึ้น อันจะส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนต่อไป ซึ่งชุดพัฒนาการนิเทศดังกล่าวนี้มี 7 ชุด (สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองพัทลุง, 2538 : 1-21, 1-11, 1-13, 1-12, 1-7, 1-17, 1-9) ดังนี้

- 1) ชุดการจัดทำแผนการสอน
- 2) ชุดการส่งเสริมการใช้สื่อการสอน
- 3) ชุดส่งเสริมและสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้
- 4) ชุดการสอนซ่อมเสริม
- 5) ชุดการจัดบรรยากาศในห้องเรียนโรงเรียนประถมศึกษา
- 6) ชุดพฤติกรรมการสอนที่พึงประสงค์
- 7) ชุดนิเทศการสอนที่เน้นกระบวนการ

จากสภาพการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนของจังหวัดพัทลุงนั้น สรุปได้ว่า จังหวัดพัทลุงเองนั้นมีนโยบาย หลักการ และแนวดำเนินการที่สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทั้งนี้ มีแผนงานการดำเนินการที่นำไปสู่การปฏิบัติในระดับโรงเรียนต่อไป นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียน และพฤติกรรมการสอนของครูด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในรูปของแผนงานและโครงการต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับโรงเรียน ที่สามารถควบคุม ติดตาม และประเมินผลกาปฏิบัติได้